

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติ ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมากและการใช้ประโยชน์ มักเป็นการใช้ที่คำนึงผลประโยชน์ในระยะสั้นละเลยความสมดุลของระบบนิเวศ การใช้ประโยชน์ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เป็นเหตุให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ยิ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย แม้ว่าหน่วยงานของรัฐบาลจะได้ร่วมกันหามาตรการ วิธีการ แผนการและนโยบายต่าง ๆ ในการยับยั้งการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ สัตว์ป่า ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่ก็ทำได้เพียงการชลอปัญหามีให้รุนแรงกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต(ไพโรจน์ สุวรรณกร, 2533) จนกระทั่งเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2528 ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายการป่าไม้ที่แน่นอนขึ้น โดยคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2528 ประกาศกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อทุกส่วนราชการได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชาติเป็นไปได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะอำนวยประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนโดยส่วนรวม (โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ, 2533) นโยบายหลักได้กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 25 เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการป้องกันภัยอันเกิดจากภัยธรรมชาติ รัฐบาลจะต้องเร่งรัดปรับปรุงการวางผังเมืองและกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าไม้ให้แน่นอน ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจน ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้ดำเนินการแบ่งเขตพื้นที่ป่าไม้ให้ออกตามนโยบายดังกล่าว แต่เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้นั้นหมายความรวมถึง "ที่ดิน" อันเป็นปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประชาชน

ตามโครงสร้างของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในปัจจุบันป่าไม้และสัตว์ป่า อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ ส่วนที่ดินและน้ำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทรัพยากรป่าไม้ต่างก็มีบทบาทปฏิบัติของกระทรวงและกรมอื่นรับผิดชอบแยกออกจากกัน โดยเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้ แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ประสพผลสำเร็จ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการแบบประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ในทางปฏิบัติกรมป่าไม้ไม่อาจดำเนินการได้อย่างเต็มที่เพราะมีความขัดแย้งในวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงาน(ไพโรจน์ สุวรรณกร,2533) การขัดกันนี้ในวัตถุประสงค์ดังกล่าวนำมา ซึ่งความขัดแย้งในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายของพืชสูงมาก จากการเก็บรวบรวมตัวอย่างในช่วงระยะเวลา 3 ปี โดย มร. แมกซ์เวลล์ นักพฤกษศาสตร์ แห่งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้พบพืชมีดอกและเฟิร์นถึง 1,959 ชนิด และประกอบกับป่าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เป็นป่าเขตร้อน ที่มีจำนวนพืชไม้มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลกจากการสำรวจโดยภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้พบพืชที่ได้รับการระบุชื่อทางพฤกษศาสตร์ มีประมาณ 1,926 ชนิด กกล้วยไม้มีประมาณ 253 พันธุ์ นกมีประมาณ 320 ชนิด ผีเสื้อกลางวันมีประมาณ 500 ชนิด ผีเสื้อกลางคืนมีประมาณ 300 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีประมาณ 50 ชนิด สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมีประมาณ 28 ชนิด สัตว์เลื้อยคลานมีประมาณ 50 ชนิด (สตีเฟนและอู๋แก้ว, 2534) นอกจากนั้นพบว่ายังมีพืชพันธุ์ไม้ที่หายากอีกด้วยเช่น มีพันธุ์กล้วยไม้ถึง 7 ชนิดที่ไม่เคยพบในป่าอื่นมาก่อน ความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ป่าในเขตป่าดอยสุเทพ-ปุย จึงทำให้มีนักวิทยาศาสตร์มาจากหลายประเทศทั่วโลก เพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยป่าดอยสุเทพ-ปุย เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาถึง 80 ปี ในพื้นที่บริเวณป่าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จึงเปรียบเสมือนสถานีธรรมชาติขนาดใหญ่และเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตที่สำคัญ เหมาะสำหรับนักเรียน นักศึกษา นักวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบันป่าธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย กำลังเสื่อมสภาพเพราะถูกบุกรุกทำลาย อันเป็นผลเนื่องมาจากการขยายพื้นที่การท่องเที่ยวมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้รวมถึงอาคารของหน่วยงานของทางราชการด้วย มีหน่วยงานของรัฐถึง 25 แห่ง ที่เข้าไปตั้งสถานที่ทำการใช้พื้นที่ ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ปัจจุบันในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ประสบปัญหาการเข้าไปถือครองที่ดินของประชาชน มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร เป็นผลอันสืบเนื่องมาจากนโยบายและคำสั่งการของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญแก่คนมากกว่าป่าไม้ ตามคำสั่งของฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมท เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2518 ได้อนุญาตให้ผู้บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยสามารถอยู่อาศัยทำกินต่อไปในพื้นที่ป่าสงวนได้ โดยมีให้มีการขยายเนื้อที่ดินและให้เจ้าหน้าที่ปล่อยราษฎรที่บุกรุกและถูกจับกุมในขณะนั้นเสีย คำสั่งดังกล่าวทำให้ราษฎรที่บุกรุกที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย กันมากขึ้น อันเป็นการนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ สลับซับซ้อนเรื้อรังจนยากต่อการแก้ไข (ภาควิชาภูมิศาสตร์, 2536)

ประชากรและการตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่สูงชันและสลับซับซ้อนทำให้มีประชาชนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ไม่มากนัก กล่าวคือหมู่บ้านเฉพาะที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 10 หมู่บ้าน จำนวนประชากร 4,071 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าแม้ว นอกจากนี้ยังมีประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านที่คร่อมแนวเขตอีกประมาณ 10,305 คน โดยเป็นชาวไทยพื้นราบ 9,228 คน และชาวไทยภูเขาเผ่าแม้ว 1,077 คน

ตารางที่ 1 รายชื่อหมู่บ้านและจำนวนประชากรในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	เชื้อชาติ	จำนวนประชากร
ดอยสุเทพ	9	สุเทพ	เมือง	ไทย	442
ภูพิงค์	12	สุเทพ	เมือง	แม้ว, ไทย	236*
แม่เหียะใน	3	แม่เหียะ	เมือง	ไทย	92
ดอยปุย	11	สุเทพ	เมือง	แม้ว	1,220
ขุนช่างเคี่ยน	4	ช่างเคี่ยน	เมือง	แม้ว	508
แม่ใน	5	แม่แรม	แมริม	แม้ว	56 ¹
แม่ลาใหม่	6	โป่งแยง	แมริม	แม้ว	1,276
ผานกกก	9	โป่งแยง	แมริม	แม้ว	245
แม่นาไทร	3	บ้านปาง	หางดง	แม้ว	16 ²
ลีซอท่าผา	11	ป่าแป๋	แม่แตง	ลีซอ	72 ²

หมายเหตุ : * ประชากรบางส่วนอยู่ในบริเวณพระตำหนักภูพิงค์ ซึ่งเป็นส่วนที่กันออกจากเขตอุทยานแห่งชาติสุเทพ - ปุย

ที่มา : งานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ , 2535

การปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2535.

¹ จากสำนักงานโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ , ม.ป.ป.

² จากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ , ม.ป.ป.

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยก็เหมือนกับชาวเขาทั่วไปในภาคเหนือ กล่าวคือ มีการตั้งถิ่นฐานทั้งในบริเวณเนินและหุบเขา เช่น ชาวเขาเผ่าแม้วที่บ้านขุนช่างเคี่ยน หรือชาวแม้วที่บ้านดอยปุย ส่วนชาวไทยพื้นราบมักตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณไหล่เขาหรือหุบเขา เช่น ที่บ้านดอยสุเทพ หรือที่บ้านแม่เหิยะใน เป็นต้น

การประกอบอาชีพของประชากรในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร โดยในเขตอำเภอเมืองเป็นการปลูกข้าวไร่ ทำสวนลิ้นจี่และท้อ ปลูกพืชผักพืชไร่ ในเขตอำเภอหางดงเป็นการปลูกข้าวไร่ ทำสวนลิ้นจี่ และปลูกข้าวโพด ในเขตอำเภอแมริมเป็นการทำนาดำ ปลูกข้าวไร่ ทำสวนลิ้นจี่ และปลูกพืชผัก/พืชไร่ จำพวกถั่วและข้าวโพดและในเขตอำเภอแม่แตงเป็นการทำนาดำ ปลูกข้าวไร่ ทำสวนและปลูกพืชผัก ปลูกพืชไร่ นอกจากการทำ การเกษตรในลักษณะดังกล่าวแล้ว ในช่วงฤดูหนาวยังมีการลักลอบปลูกฝิ่นแซมในพื้นที่การเกษตรและในพื้นที่สลับตาโดยพื้นที่การปลูกฝิ่นนี้มีรวมกันไม่เกิน 71 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2529) อาชีพอื่นนอกเหนือจากนี้คือ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป (จากการศึกษาของภาควิชา ภูมิศาสตร์, 2536) พบว่าส่วนใหญ่การปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยเป็นอาคารถาวร โดยขนาดบ้าน โดยทั่วไปเป็นขนาด ปานกลางมี 2 ห้องนอนแบบบ้านเรียบง่าย ใช้วัสดุก่อสร้างจำพวกไม้ เป็นหลักลักษณะการใช้ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุยปัจจุบันมีหลายประเภท จากการตรวจสอบโดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2535 การศึกษาภาคสนามในปี พ.ศ. 2536 สามารถแยกประเภทการใช้ที่ดินออกเป็น 3 ประเภท (ศุภมิตร เอกวรรณัง, 2537)

ตารางที่ 2 การใช้ที่ดินในอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2535

ประเภทการใช้ที่ดิน	ส่วนบน		ส่วนล่าง		พื้นที่ทั้งหมด	
	พื้นที่ (ตร.กม)	ร้อยละ	พื้นที่ (ตร.กม)	ร้อยละ	พื้นที่ (ตร.กม)	ร้อยละ
ป่าไม้	44.46	78.69	154.15	74.83	198.61	76.76
การเกษตร	12.00	21.24	41.00	19.90	53.00	20.57
ที่อยู่อาศัยชุมชนและพื้นที่ ใช้ประโยชน์ของหน่วยงาน ของรัฐ	0.04	0.07	10.85	5.27	10.89	2.67
รวม	56.50	100	206.00	100	262.50	100

ป่าไม้

ป่าไม้ในที่นี้หมายถึง ป่าธรรมชาติและสวนป่า ป่าธรรมชาติได้แก่ ป่าไม้ 5 ประเภท ส่วนสวนป่าไม้แก่ป่าที่ปลูกโดยส่วนบำรุงสำนักวิชาการป่าไม้และสวนอนุรักษ์ต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ พันธุ์ไม้ที่ปลูกได้แก่ สัก สนเขา และไม้กระยาเลย บริเวณที่มีการปลูกสวนป่าที่สำคัญได้แก่ บริเวณลุ่มน้ำแม่ใน ลุ่มน้ำแม่ลวด ลุ่มน้ำแม่สา ลุ่มน้ำแม่แรม ลุ่มน้ำแม่ฮาว พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดประมาณ 198.61 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 76.76 ของพื้นที่อุทยานฯ ทั้งหมด โดยพื้นที่ป่าไม้ในเขตอุทยานฯ ส่วนบนที่อำเภอแม่แตงมีสัดส่วนมากกว่าในเขตอุทยานฯ ส่วนล่างเล็กน้อย

พื้นที่เกษตร

พื้นที่เกษตรกรรมในที่นี้หมายถึง พื้นที่เกษตรถาวร พื้นที่เกษตรแบบไร่เลื่อนลอยและพื้นที่ไร่ร้างหรือป่าเสื่อมโทรม พื้นที่เกษตรกรรมเหล่านี้เป็นทั้งของชาวเขา ชาวไทยพื้นราบและหน่วยงานของรัฐโดยเกษตรแบบถาวรเป็นการทำนาและสวนผลไม้ เกษตรแบบไร่เลื่อนลอยเป็นการปลูกพืชผักและพืชไร่ ส่วนไร่ร้างหรือป่าเสื่อมโทรมเป็นพื้นที่ไร่เลื่อนลอยเก่าแต่ปัจจุบันได้กลายเป็นทุ่งหญ้าคาหรือวัชพืชประเภทอื่นและไม้พุ่มขนาดเล็ก พื้นที่เกษตรทั้งหมดนี้มีประมาณ 53 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 20.57 ของพื้นที่อุทยานฯ ทั้งหมด โดยในเขตอุทยานฯ ส่วนบนมีพื้นที่เกษตรกรรมมากกว่าพื้นที่อุทยานฯ ส่วนล่างเล็กน้อยกล่าวคือ ร้อยละ 21.24 ต่อ ร้อยละ 19.90 ตามลำดับ

ที่อยู่อาศัย ชุมชน และพื้นที่ใช้ประโยชน์ของหน่วยงานของรัฐ

พื้นที่ส่วนนี้หมายถึงที่ตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติและพื้นที่สร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ รวมทั้งอ่างเก็บน้ำของหน่วยงานของรัฐ พื้นที่ประเภทนี้มีทั้งหมดประมาณ 10.89 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.67 ของพื้นที่อุทยานฯ ทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่ในเขตอุทยานฯ ส่วนล่างถึงร้อยละ 99.63 ของพื้นที่ประเภทนี้

การถือครองที่ดิน ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จากบุคคล 3 กลุ่มคือ

ชาวไทยพื้นราบ การถือครองที่ดินของชาวไทยพื้นราบส่วนใหญ่เป็นการถือครองที่ดินก่อนที่จะประกาศเขตอุทยานแห่งชาติและปัจจุบันมิได้มีการแก้ไขให้เป็นไปตามกฎหมายแต่อย่างใด พื้นที่ที่ถูกถือครอง เช่น บ้านช่างเคียน บ้านห้วยแก้ว อำเภอเมืองเชียงใหม่ บ้านแม่ฮะ บ้านปางยาง อำเภอหางดง บ้านโป่งแยง ในบ้านโป่งแยงนอก อำเภอ แม่ริม และบ้านสันป่ายาง บ้านแม่แลบ อำเภอแม่แตง เป็นต้น นอกจากนั้นพื้นที่ที่ชาวไทยพื้นราบถือครองหลายแห่งได้ถูกขายเปลี่ยนมือกันหลายช่วงและบางแห่งได้รับการออกเอกสารสิทธิ์ประเภท น.ส.3ก ไปแล้ว

ชาวไทยภูเขา การถือครองที่ดินของชาวไทยภูเขาก็นับเหมือนกับชาวไทยพื้นราบคือ ส่วนใหญ่เป็นการถือครองที่ดินก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่เหล่านี้ได้แก่บ้านแม่วูดอยปุย บ้านแม่ช่างเคียน บ้านแม่แม่เนาไทร บ้านแม่แม่สาใหม่ และบ้านแม่แม่โน นอกจากนี้ยังมีการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรในเขตอุทยานฯ จากชาวเขาที่อาศัยนอกเขตอุทยานอีกหลายแห่ง เช่นบ้านแม่แม่ธิ บ้านแม่หนองห้วยเก่าและใหม่ บ้านยางแม่หลอด และบ้านยางผาแตก เป็นต้น แต่ลักษณะการถือครองของชาวเขาไทยภูเขามักไม่มีเอกสารสิทธิ์เหมือนชาวไทยพื้นราบ

หน่วยงานของรัฐ การถือครองที่ดินโดยหน่วยงานของรัฐในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยมีทั้งการถือครองโดยการขออนุญาตจากกรมป่าไม้หน่วยงานที่ขออนุญาตจากกรมป่าไม้มี 19 หน่วยงาน (ส่วนอุทยาน สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ กรมป่าไม้, 2531) จากทั้งหมด 39 หน่วย หน่วยงานเหล่านี้ ส่วนใหญ่ได้ถือครองที่ดินก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ มีเพียง 9 หน่วยงานที่เข้าไปถือครองที่ดินหลังการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติหน่วยงานทั้ง 9 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบ้านแม่สาใหม่ ศูนย์ควบคุมไฟป่าภาคเหนือ โครงการควบคุมไฟป่าภูพิงค์ และสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ อ.ส.ม.ท. (ช่อง 3 และช่อง 9) ฝ่ายก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดเล็ก สำนักงานชลประทานที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ สวนพฤกษศาสตร์ (แม่สา) บ้านปลอดภัย และการประปา จังหวัดเชียงใหม่

ปัญหาในการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยปัจจุบันนั้นก็คือ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติของประชาชนในพื้นที่ หากจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ป่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยนั้น ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการประสานงานกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับอุทยานและองค์กรท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานร่วมกันแล้วอุทยานก็就会被ทำลายและเสื่อมสภาพลงจนอาจสูญเสียสภาพการเป็นแหล่งพืชพันธุ์ธรรมชาติที่ดี ตลอดจนการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว อันล้ำค่าและมรดกของชาติในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจทำการวิจัยลักษณะการถือครองที่ดินในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ปัจจัยขนาดพื้นที่ในการถือครองที่ดินและปัจจัยระยะเวลาเข้าอยู่อาศัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

- 1) ศึกษาลักษณะการถือครองที่ดินของประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
- 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) ศึกษาปัจจัยขนาดพื้นที่การถือครองที่ดินและระยะเวลาที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้.-

1.3.1 ปัจจัยขนาดพื้นที่การถือครองที่ดินที่ต่างกันมีผลทำให้ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่างกัน

1.3.2 ปัจจัยระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยที่ต่างกันมีผลทำให้ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิจัยลักษณะของการถือครองที่ดิน ปัจจัยขนาดพื้นที่การถือครองที่ดิน และระยะเวลาที่เข้าอยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

1.4.1 พื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ใช้ในการวิจัย เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ตำบลสุเทพ ได้แก่ บ้านไร่เปิง บ้านสันลมจอย บ้านห้วยทราย ตำบลแม่เหียะ ได้แก่ บ้านแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ครอบคลุมประชากรจำนวน 270 ครัวเรือน

1.4.2 ขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัย

เป็นการวิจัยลักษณะการถือครองที่ดินในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติและระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติดอยสุเทพ - ปุย

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยได้ครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ คือ ลักษณะการถือครองที่ดินในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งได้แบ่งช่วงการวิจัยออกเป็น 3 ช่วงในพื้นที่วิจัยบริเวณเดียวกัน

ช่วงที่ 1. ปาดอยสุเทพ เป็นเขตหวงห้ามที่ดิน (พ.ศ 2492-2506)

ช่วงที่ 2. ปาดอยสุเทพ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ (พ.ศ 2507-2523)

ช่วงที่ 3. ปาดอยสุเทพ เป็นอุทยานแห่งชาติ (พ.ศ 2542-ปัจจุบัน)

1.4.3 ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ในหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไร่เป้ง หมู่ที่ 5 บ้านสันลมจอย หมู่ที่ 13 บ้านห้วยทรายหมู่ที่ 4 ตำบลสุเทพ บ้านแม่เหียะในหมู่ที่ 2 ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

หนึ่ง ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือผู้ที่ถือครองที่ดินเป็นของตนเองปลูกสร้างบ้านเรือนใช้วัตถุประสงค์เพื่ออยู่อาศัยมีเลขที่บ้านและมีรายชื่อในสำเนาทะเบียนบ้านระบุเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้อยู่อาศัยที่ได้รับมอบหมายให้สามารถทำหน้าที่แทนหัวหน้าครัวเรือนได้

1.5 นิยามศัพท์

ป่า หมายถึง ที่ดิน รวมตลอดถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย

ป่าสงวนแห่งชาติ หมายถึง ป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ตามมาตรา 14 ระบุว่า "ในเขตป่าสงวนแห่งชาติห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใดอันเป็นการเสื่อมเสียแก่ป่าสงวนแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ หมายถึงที่ดินที่ได้กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตราที่ 6 ระบุว่า เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ การศึกษาและรื่นรมย์แห่งบริเวณที่กำหนดนั้น แนนทำยพระราชกฤษฎีกาด้วยบริเวณที่กำหนดนี้เรียกว่า "อุทยานแห่งชาติ" ที่ดินที่จะกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาตินั้นต้องเป็นที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใด ซึ่งมีใช้ทวง การเมือง

ที่ดิน หมายถึง พื้นที่ดินทั่วไป รวมถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง และลำน้ำในบริเวณป่าดอยสุเทพ - ปุยที่ถูกประกาศให้เป็น เขตหวงห้ามที่ดิน ในปี พ.ศ. 2492 ป่าสงวนแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2507 อุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2525

การถือครองที่ดิน หมายถึง สิทธิการใช้สอยที่ดินและไม่สามารถโอนสิทธิถือครองให้กับบุคคลอื่นใด ยกเว้นบุคคลนั้นเป็นทายาทสืบทอดต่อจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

กรรมสิทธิ์ หมายถึง สิทธิที่จะเรียกร้องของบุคคลในการใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินบางอย่าง

การมีกรรมสิทธิ์ หมายถึง การมีสิทธิในการที่จะสามารถบังคับใช้ข้ออ้างสิทธิเรียกร้องสิทธิที่จะประโยชน์หรือรับประโยชน์บางประการจากทรัพย์สินต่าง ๆ ได้

กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล หมายถึง สิทธิของปัจเจกบุคคลต่อการใช้หรือการได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินต่าง ๆ กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นหลักประกันว่าปัจเจกบุคคลจะสามารถกีดกันบุคคลอื่น ๆ ออกจากการใช้หรือรับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ๆ

กรรมสิทธิ์รวม หมายถึง สิทธิของสมาชิกทุกคนในสังคมที่มีต่อการใช้หรือการได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินต่าง ๆ กรรมสิทธิ์รวมจะเป็นหลักประกันว่าจะไม่ถูกกีดกันจากการใช้หรือการรับประโยชน์จากทรัพย์สินหรือสิ่งของบางอย่าง เช่น สวนสาธารณะถนนเป็นสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน เป็นต้น

ประชาชน หมายถึงบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนทั้งเพศหญิง-ชายที่ปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย

หน่วยงานของรัฐ หมายถึง หน่วยงานที่ถูกจัดตั้งหรือถูกควบคุมดูแลสังกัดส่วนอุทยานแห่งชาติ ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าและส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การระบุปัญหา การวิเคราะห์ถึงสาเหตุแห่งปัญหาการดำเนินการแก้ไขปัญหาการติดตามผลและการได้ร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ทั้งนี้วัดได้จากการใช้แบบคำถามที่มีมาตรวัดตามประเด็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การที่ประชาชนได้มีการอนุรักษ์พัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็น ดิน น้ำ ป่าไม้ อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างยั่งยืนเป็นระยะยาวเวลานาน